

FRA NATURSKOV TIL KULTURSKOV

EN OVERGANG ELLER EN UNDERGANG

Af fhv. statsskovrider
Helmuth Barner

Om mulige klimaændringer og afvejningen mellem naturskov og kulturskov.

Jordens temperatur er steget, men der er nok flere årsager hertil.

Biologisk mangfoldighed bør bevares af mange grunde, men det er ikke i sig selv en sikkerhed mod stabilitet.

Der bør plantes mere skov, og ny viden betyder at metoderne kan være bedre i dag end tidligere.

Skovfreden

Skovens dybe stille ro brydes ikke alene af motorsavenes hvæsen. Nye, stærke vinde fejer gennem skoven, og det fyger med begreber som klimatrussel, naturgenopretning og biologisk mangfoldighed. I slip-vinden følger en lind strøm af henstillinger og restriktioner, der søges mildnet ved diverse tilskudsordninger.

Den private skovejer svajer noget for vinden og føler sig som en truet art.

Hvad er det for noget alt sammen. Lad os se nærmere på det. Vi plejer at sige, at alle taler om klimaet, men ingen gør noget ved det. Da det nu forlyder, at vi måske via forurening gør noget ved klimaet, vil vi i de første to afsnit behandle klimaproblemerne. I de følgende afsnit gennemgås begreberne naturskov, biologisk mangfoldighed og kulturskov.

Klimaet i fortid og nutid

Jordens overfladetemperatur er siden sidste halvdel af 1800-tallet steget med 0,5°C. I perioden 1910-1940 steg temperaturen 0,4°C, netop i det tidsrum, hvor udledningen af CO₂ var den laveste i vort århundrede. Herefter aftog eller stagnerede temperaturen på den nordlige halvkugle i en årrække efter 1950 da der fandt en kraftig forøgelse af CO₂-udslippet sted. Den igangværende opvarmning begyndte først omkring 1970 (Lassen 1995).

Alt i alt er overensstemmelsen mellem temperaturen og CO₂-udslip ikke slående. Da vi forurener i stigende grad er det dog rimeligt at man såvel internationalt som nationalt søger at analysere forholdene nærmere.

Den seneste rapport fra en international ekspertgruppe foreligger, sam-

menfattet i dansk oversættelse (Danmarks Meteorologiske Institut 1996). Rapporten fastslår i al ydmyghed, at den observerede opvarmningstendens sandsynligvis ikke udelukkende er af naturlig oprindelse.

Fremtidens klima

Kan vi vente en klimaændring? Ja, hvorfor ikke. Klimaskift her vi altid haft. Det er ikke det sagen drejer sig om.

Spørgsmålet er med hvor stor sandsynlighed vi i dag kan forudsige klimatendenser 100 til 200 år fremover.

Når problemstillingen inddrages her skyldes det at ledende skovbrugsforskere i udlandet såvel som i Danmark (Larsen og Raulund-Rasmussen 1997) inddrager risikoen for hurtige klimaskift som et af argumenterne for en skovdyrkning, der sikrer høj stabilitet under

Genetisk mangfoldighed. I forgrunden afkom af vrangt bøge - i baggrunden afkom af almindelig bøg. Forsøgsanlæg, Bregentved Skovdistrikt.

variable betingelser. Rimeligt nok, men hvad ved vi om forholdet.

Den nævnte ekspertgruppe udtaler ifølge DMIs rapport, at klimasimuleringerne kaldes *fremskrivninger og ikke forudsigelser for at understrege, at de ikke udgør et forsøg på at forudsige den mest sandsynlige udvikling* - eller bedste vurdering - af klimaet i fremtiden. Fenger (1997) bekræfter til overmål disse konklusioner, se anmeldelse i Skoven 1, 1998.

Denne sobre fremstilling af usikkerheden i klimaudviklingen har hverken afholdt medierne eller politiserende interessegrupper fra at fremture med katastrofe- og forudsigelser. Dette øger skrækken og miljøbevillingerne, men er vildledende markedsføring.

Forureningsdebatten, der i sig selv er berettiget, har desværre medført at politikere og godtfolk kan forledes til at tro, at drivhusgasserne alene er afgørende for vort klima.

Vi overser at vor klode er en beskeden planet i et system hvor solen er midtpunkt og afgørende for jordens eksistens og klima.

Astronomer, der arbejder med astrofysik føler sig oversete og gør opmærksom på, at muligheden for, at vi kan blive udsat for kosmiske katastrofer, der vil

udslette såvel frelste som vantrø, ikke er så ringe endda.

Naturskov

I overensstemmelse med international terminologi definerer Skov- og Naturstyrelsen (Miljøministeriet 1994) naturskov således: Naturskov er de oprindelige skoves efterkommere, dvs. selvgroet skov af danske træer og buske.

Som fremhævet af Nepenthes (1998) er hovedparten af naturværdierne i disse skove allerede gået tabt. Det er så sandt som det er sagt, men mange glæder sig over det, der er bevaret.

Pr. definition drejer sagen sig alene om skovens genetiske oprindelse. Vi burde derfor afromantisere begrebet ved blot at tale om selvgroede skove. Udtrykket fører desværre tanken hen på nedgroede negle og tænder derfor ikke for de naturromantiske følelser. Et rimeligt kompromis ville være at anvende betegnelsen *naturnærskov*.

På internationale møder er det blevet anbefalet, at i-landene bør vise u-landene et godt eksempel ved at gå i spidsen med bevarelse af verdens naturskove. Såfremt i-lande med store naturskvsområder opgiver udnyttelsen af disse ressourcer kan dette - på grund af den store efterspørgsel på træ - med-

føre et øget pres på u-landenes skove. Den anbefalede politik kan således medføre en uønsket kortslutning (Graudal og Kjær 1997).

Efter 25 års samarbejde med en række u-lande er det ikke mit indtryk at disse lægger vægt på, hvor meget naturskov eller urørt skov, vi har bevaret. Når man lever hvor sult og mangel på brændsel er en hyppig trussel, kan det være vanskeligt at dele vor henrykkelse over de mange larver og svampe, der kan trives i gamle træer og dødt ved.

Vore udenlandske gæsters opmærksomhed koncentrerer sig om mulighederne for at modtage en kvalificeret udviklingshjælp, der ikke sinkes af papirusseri og hyppige personsift - det kan de selv præstere.

Vore gæster fra udviklingslandene er på mange måder interesserede i danske forhold. Hvad de specielt er optaget af, som de gerne så overført til egne lande, er den effektive skovadministration, den høje vedproduktion - og de blonde skandinaviske kvinder.

Biologisk mangfoldighed og tilpasning

I det følgende behandles alene begreberne artsvis og genetisk mangfoldighed.

Dansk træart - importeret race. Bevoksning af bøg fra Karpaterne. Halsted Kloster, Søværgerne afd. 272. Foto 1958.

Importeret træart - ukendt race. Rødgran, Buderupholm distrikt, Tveden skovpart, afd. 345 F.28. Foto 1959.

Debatten om den biologiske mangfoldighed fylder godt i medierne og i de førstlige fagblade. Vigtigt er det da også at bevare den biologiske mangfoldighed, der udgør en værdifuld genresource og forskningsbase. Tilføjes bør det dog, at mangfoldighed ikke i sig selv sikrer stabilitet. (Pers. meddelelse E. Kjær).

Sammenlignet med f.eks. de tropiske skove rummer skovene i vor del af verden fra naturens hånd kun en fattig flora og fauna. Dette bør dog ikke give anledning til et regnskovkompleks.

Grundet de mange og langvarige istider har naturen i Norden kun haft kort tid til at udvikle mangfoldighed. Vi må trøste os med, at skovene i vore nordiske brødrelande, der udgør ca. 50 mio. ha, helt domineres af to til tre træarter - og det er som bekendt gået helt godt i mange tusinde år.

Hvad vi fra naturen har manglet i mangfoldighed har vi skaffet os ved importeret såvel af fremmede træarter som af udenlandske racer af danske arter. Er det blot en floraforurening eller berigelse af mangfoldigheden? I en læseværdig artikel gennemgår Ødum (1987) problemerne med kultur eller natur, naturgenopretning og floraforfalskning. Dette fører naturligt frem til afsnittet om skov, men først lidt om tilpasning.

Den naturlige indvandring følger uransagelige veje. Eksempelvis er den sydsvenske rødgran efter istiden indvandret nordfra (fra Finland og nord om den botniske bugt). På den lange vej mod syd er mange arveanlæg, der måske havde været nyttige under sydligere breddegrader, gået tabt. Tilsvarende gælder for andre arters indvandring.

Mange andre faktorer medvirker til, at den enkelte naturbevoksning ikke nødvendigvis repræsenterer det bedste naturen kan tilbyde, men det sikreste, der blev os tildelt. Dette garanterer dog ikke for at alle typer naturskov er særligt egnede til at klare betydelige klimaskift inden for en skovgeneration.

Kulturskov

I modsætning til den selvgroede naturskov etableres kulturskoven ved kunstig såning eller plantning. Dette kan ske ved

- 1) anvendelse af danske racer (provenienser) af danske arter,
- 2) udenlandske racer af danske arter,
- 3) indførsel af arter, der ikke tilhører det danske plantesamfund.

I bestræbelserne på at øge landets skovareal og produktionen af træ pr. arealenhed har vi gennem de sidste århundreder anvendt alle de nævnte former for frøkilder i en mere eller mindre lykkelig og tilfældig blanding. Herved opstod et betydeligt rod, men trods fejltagelser lykkedes det at skabe læ, dæmpe sandflugten og få en vedproduktion i gang.

Plantagedrift er ikke just i højsædet i dag, men denne verden har brug for mere skov og mere træ - det klares ikke ved selvforyngelse. Fakta er at verdens plantageareal udgør kun 3-5% af det samlede skovareal, men præsterer 15-25% af den totale årlige tilvækst.

Med udgangspunkt i den historiske udvikling argumenterer Graudal og Kjær (1997) for at det atter er nødvendigt at bringe produktionen mere i fokus i den skovpolitiske debat. Begrundelsen er dels det faktiske forbrug af træ, dels at skabe et grundlag for en miljømæssig bæredygtig energianvendelse.

Danmark er med på holdet og har vedtaget at vort skovareal skal fordobles. Kan vi gøre det bedre denne gang? Ja, det kan vi. Vi har et langt bedre kendskab til, hvilke arter og racer, der er egnede til diverse driftsformål og vækstlokaliteter.

Hertil kommer, at vi råder over en række egnede frøkilder, og teknikken til såvel frøindsamling som frøopbevaring er forbedret. Herved muliggøres at egnede frø og plantemateriale er til rådighed.

Interessant er det at de fejl vi hidtil har begået ikke altid skyldtes manglende planlægning, men netop at man blindt fulgte driftsplanerne. Hvert år udtog man de arealer, der ifølge planen skulle forynges, fældede træerne og klargjorde arealerne til plantning.

Desværre havde man glemt at sikre sig, at de ønskede planter var til rådighed og måtte derfor i panik lade sig nøje med, hvad der var til rådighed - uanset egnethed til driftsformål og vækstlokalitet. Den fejl behøver vi ikke at gentage.

Om at vælge sine bekymringer med omhu

Som det fremgår af afsnittet om klimaforholdene kan fremtidens klima (pr. dato) ikke forudsiges. Dette forhindrer ikke at det af andre årsager kan blive varmere, men der er ikke grundlag for katastrofe-proklamationer.

Vi bør vise tålmodighed og give meteorologerne tid til at forbedre 5-døgns-prognoserne. Forudsigelser om jordens undergang - bør vi overlade til visse religiøse sekter, der har mange års erfaring på området.

Uanset om forureningen påvirker klimaet, eller ej så sviner vi for meget. Det er derfor naturligt, at man vil gøre noget ved det.

Forsigtighedsprincippet i miljøstrategien indebærer at mangel på fuld klarhed over rækkevidden af en eventuel miljøtrussel ikke skal bruges som grund til ikke at modvirke en sådan trussel.

Filosofien om at reagere på en mulig trussel har ført til mange fremskridt og en del krige. Det gælder om at vælge sine bekymringer med omhu og prioritere nøjternt.

Danmark viser her et godt eksempel

ved miljø- og katastrofebistand til østlandene og enkelte u-lande. Det er her det brænder på. Hvem har i den forbindelse mod til at foreslå, at vi indtil videre bevarer de svenske atomkraftværker, der *kan være en trussel* og istedet investerer i en afløsning af et par af de østeuropæiske atomkraftværker, der *notorisk er farlige*?

Om overgangen fra naturskov til kulturskov vil medføre undergang for væsentlige naturværdier afhænger af hvor brutalt vi går frem. Skovbrugets pendul har svinget fra teknikkens sejr over fornuften til naturromantikens sejr over fornuften. Parterne på hver side af pendulet kan bidrage til at mindske udsvingene.

Litteratur

- Danmarks Meteorologiske Institut, 1996: Fremtidens klima, Redaktion A.M.K. Jørgensen, DMI
- Fenger, J., 1997: En atomosfære med voksende problemer. Temarapport fra DMU, 11/1997.
- Graudal, L. og Kjær, E., 1997: En global alliance om bæredygtig skov anvendelse, i Dansk skovbrug i 100 år. DST 82 årg.
- Larsen, J. Bo og Raulund-Rasmussen, K., 1997: Træartsvalget og en bæredygtig udvikling af skovene, i Træarts- og proveniensvalget i et bæredygtigt skovbrug. DST.
- Lassen, K., 1995: Den globale temperaturstigning - menneskeskabt eller naturlig klimaændring? Naturens Verden, 115.
- Miljøministeriet, 1994: Strategi for de danske naturskove og andre bevaringsværdige skovtyper. Redaktion Skov- og Naturstyrelsen, Skovpolitisk kontor.
- Nepenthes, 1998: 10 punktsplan for sikring af naturværdier. Pressemed. Skoven. 6-7.
- Ødum, S., 1987: Træer og buske i vort gamle kultur-landskab. Flora og Fauna, 93:4